

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, DR. JNCZE BÉLA.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Szent-egyházutca 20. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferenc egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

Jellemképzés a családban és az iskolában.

II.

Sokszor és sokat foglalkoztak már a paedagogok azzal, hogy a tanítás nem magáért a tudásért történik; mert a tudás célja alárendeltje egy felsőbbnek, eszköze egy oly tervszerű eljárásnak, mely az érzéki embert a külvilág határozó befolyása alól fölmenti, az éreyneknek megnyerni, sőt eszményi emberre tenni törekszik; mert csak így mondhatja el magáról, hogy egy felsőbb szellemi lény képére és hasonlatosságára van teremtvé. Testileg már úgy is az állatokkal hozta magát rokonságba; legyen hát szelleme, mely őt azoktól megkülönbözteti, sőt feléjük emeli és az egész földi természet méltó urává teszi. Ezt pedig egyoldalú értelemképzéssel el nem érhetjük. A nevelés egy oly minta-embert tartson folyvást szeme előtt, kinek tehetségei mindenoldalulag, öszhangzatosan és jó irányban vannak kifejlődve és ki ennél fogva a valódi jellem mintaképül is szolgál. A nevelés feladatának teljesítését ott kezdi meg, a hol az értelemképzésnek még semmi helye sincs. És épen a nevelés ezen kezdete bir az ember erkölcsi életére, jellemére határozó befolyással; azért fektünk oly nagy súlyt a családi alapnevelésre.

Csalódnánk, ha azt hinnők, hogy a jellem az emberre a nevelés által kívülről ráerőszakolható; — mert annak az ember egyéniségéből, az alanyból kell a lélektani processus szerint kifejlődnie. A nevelés csupán elősegíti és irányt ad ezen fejlődésnek.

Minden ember első sorban maga felelős jelleméért; de nem vonható ki az sem felelősség alól, kinek módjában és kötelességében áll a jellem képezése, s ezt tenni elmulasztja. Fájdalom, sok családnál nemcsak mulasztás követtetik el a jellemképzésben, de sőt az ingatag, makacs jellem, hogy ne mondjam jellemtelenség magvát hintik el, öntudatlanul is, már a kisednél.

A példa tanít. Lássunk azért néhány gyakori példát,

melyekből kitünik, mily kevés kell ahhoz, hogy a szülői nevelés, habár javát akarja gyermekének, célját tévessze.

Tudjuk, mily erősen uralkodik a gyermeknél a birvagy, előtte kedves dolgok iránt. Ostromolja szüleit és a szüle, néha csak azért, hogy megszabaduljon tőle, megígér olyat is a kis követelőnek, a mit nem teljesíthet; — pedig vajmi sokszor kér a gyermek olyat, a mit nem teljesíthetünk. A gyermek nem felel a tett ígéretet, mert csak előtte kedves dolgot ígért meg magának, tehát számot tart reá. Ha bõ nem váltatik az ígér, a gyermek bizonyára kérdõre vonja könnyen ígérõ szüleit; s ha már egyszer ígértünk, nem használ a mulasztásnak semmiféle igazolása, mert ha sikerül is a gyermeket meggyõzni, hogy az ígér azért meg ezért nem teljesíthetõ, — a mi pedig szintén kétséges, még mindig fenmaradhat bensõjében azon kétely, illetõleg kérdés, hogy hát annak idejében miért ígértük meg. Ismétlõdjék az ilyen eset többször, a gyermek, ki szüleinek példáját követi, ezt is utánozni fogja; maga is tesz ígér, de beváltására alig is gondol. — Ime neveltünk szószegõ embert. A szószegés pedig a gyenge jellemûek tulajdonsága.

A szüle majomszeretete a gyermek minden kívánságát teljesíti. A gyermek megszokja vágyait, czéljait minden tekintetben és minden küzdelem nélkül teljesülve látni. Láttam oly családot, a hol a gyermek egy rikkantására talpon volt apa, anya, cselédség; s ez nem nagyítás. A családi „kis-király“ azon tapasztalatra jön, hogy neki csak szólnia kell és minden kívánsága teljesül; ha pedig a szép szó nem használna, ugy hatalmas fegyvere, a sirás bizonyára segít a dolgon. Ha így szoktatják a gyermeket kised korától, jöni fog idõ, mikor már terhes lesz a szülore a „kis-király“ hatalma, de már késõ lesz minden; mert ki saját akaratát mindig teljesülve látta, nem fogja tudni azt másokénak alávetni és mások ellenkezõ akaratának, (még a szülök parancsának is), a nélkül, hogy bensõjében észszerû in-

doka volna, ellene szegül, önfejű, makacs lesz; ez pedig a jellemességgel össze nem fér.

Eötvös paed. becsü „Növérék“ című regényében mondja: „Kinek senki sem parancsol, az bizonyosan magának sem fog tudni parancsolni. Az egész nevelési rendszer, mely szerint azt, mit a gyermeknek parancsolunk, neki előbb megmagyarázzuk, mintha csak akkor kellene engedelmeskedni, ha a követelés igazságáról meggyőződött, valóságos képtelenség. Szükséges, hogy a gyermek jókor megszokjon bizonyos dolgokat kötelességének tekinteni, hogy engedelmeskedni tanuljon okoskodás nélkül.“

A fegyelmezésben, nevezetesen a jutalmazásban és büntetésben is lehet következtlen a szüle. Sokszor elnézi gyermekének azt, mit máskor szigorúan büntetett; olyan tettet is jutalmaz, vagy büntet, mely nem szándékos és a mi ennél fogva nem érdem és se büntetés, se pedig jutalmazás alá nem esik. Néha a gyermeket kicsinységekért földicséri, megjutalmazza, máskor kis vétségekért erősen bünteti. Mind a kettő szélsőség, s ezért nem helyes eljárás. Szilárd jellemű ember csak abból lehet, kinek nevelésében következetesen jártak el; mert a jellem szilárdságot épen a következetesség tünteti ki.

Még csak egy példát hozok föl a jellemképzésben követett ferde eljárások illusztrálására.

Megtörténik, hogy a gyermek valamely büntetésreméltó tettet követ el. Meg is kapja ezért az anyától a megérdemelt büntetést. Érzékenyen veszi; sirni kezd. Ugyanekkor az apa, hogy a gyermeket „elcsitítsa,“ vagy hogy tán megvigasztalja, óltalmába veszi, s kezdődik körülbelől ilyenforma beszélgetés: „Ne sirj kicsikém; te jó vagy. Az a rossz mama, hogy is bántott téged? Majd megverjük mi azt a rossz mamát, csak bántsa a kicsikét stb.“ Vajjon ily körülmények között mit gondol az a gyermek, ki a hibás? Nem gondolhat egyebet, mint hogy bizonyosan édes mamája hibázott. Máskor ismét az apa bünteti meg és az anya veszi hasonlóképen óltalmába; akkor meg majd az apát gondolja hibásnak, s így ő soha sem hibás. — Hol van itt a büntetés fegyelmező, jellemképző ereje? Vajjon ártottunk itt a büntetéssel, vagy használtunk? Hogy minő jellemet képez az ilyen nevelés, azt hiszem nem kell mondanom.

A most elmondottam példák, ferdeségek nem „mondva — csináltak;“ ugyanezek épen így és még sokféle variációban gyakran előfordulnak. Azért nem tartottuk fölöslegesnek elmondani így minden felcicomázás nélkül, mert így mindenesetre közvetlenebb tanulság vonható belőlük. A jó és helyes ut követésére tudvalevőleg úgy is ösztönözhetünk, ha a rosszra reá mutatunk is tarthatlanságát fölfejtjük.

Ha a jellem fogalmából (különösen, ha annak genetikus értelmezését vesszük) és az elmondott példák-ból magunknak tanulságot vonunk, eltalálhatjuk azon

utat, felismerhetjük azon eszközöket, melyen haladva, s melyeket használva, a jellemképzés és ezzel a nevelés valódi célja felé haladunk. De mivel, mint láttuk, a jellemképzés alatt a lélek mindhárom alaptehetségének, az ismerő-, érző- és akaró-tehetség vagy is akarat összehangzatos kifejtését, tehát az egész lélek kiművelését értjük: ezért a jellemképzése a nevelés össz célja és a jó jellem a nevelés összes eredménye. Nem lehet szándékunk, hogy jelen cikk keretében részletesen fejteggessük a nevelés minden eszközeinek használatát a jellemképzésben. Csupán a főbb eszközökre mutatunk, úgy, a mint azok a jellemképzésben felhasználhatók.

A nevelés három főszköze közül legelsőben a szoktatás nyer alkalmazást. A mint a kisdéd természeti állapotából kibontakozik, a szülő legelső gondjai közé tartozik, hogy a gyermek semmi olyast ne szokjon meg, a mitől serdültebb korában el kell szoknia. A tisztaság, rendszeretetre való szoktatás már itt veszi kezdetét. A szokás altera natura. „A mit Jancsi megszokott, János nehezen hagyja el.“ Különben is, mint láttuk, a jellem is a jónak megszokásából ered; tehát nagyrészt a szoktatás műve. Ezért már a kisdédet szoktassuk a jóra, hogy vágyai, hajlamai jó irányuak legyenek és az ennek folytán kifejlődő akarat is a jóra, észszerűre irányuljon; másrészt pedig az elszoktatás által minden félzségségtől mentjük meg gyermekünket, hogy jellemes ember váljék belőle.

A nevelés második eszköze, a példa által, különösen kezdetben, a gyermek utánzási ösztönénél fogva hathatunk; de még az erkölcsi jót és szépet is a példa által lehet megtestesíteni, szemléltetni. Az alma csak akkor eshetik messze fájától, ha az hegycsucson áll, a mi kivételes eset, tehát a gyermek rendesen olyan lesz, a milyen környezete. A szülők nagy gondját igénylik e tekintetben a házi cselédek. Nem lehetünk e tekintetben elég óvatosak. Művelt szülők, kik gyermekek nevelésében a legnagyobb gonddal jártak el, gyakran csalatkoznak fáradságuk sikerében; mert gondosan ápolt csemetéjük bensőjébe a legveszélyesebb féreg lopta be magát a rosszul megválasztott és kellően nem ellenőrzött cselédség rossz példája által. Legyen drága csemeténk légköre, környezete kivált zsenge korában tiszta; később majdha megizmosodott, inkább ellene fog állni a külső veszélyes behatásoknak és a megpróbáltatások és kísértések legnagyobb viharából is sérelem nélkül, tisztán, szeplőtelenül fogja kihozni szilárd, erős jellemét.

Az oktatás, mint harmadik főszköze a nevelésnek, akkor lép fel, midőn a gyermek értelme annyira kinyílt, hogy eszéhez szólhatunk. Ha a gyermekkel cselekvéseinek indokait fölkerestetjük és ezen indokokat mérlegeltetjük, úgy ő maga is rá fog jöni a jónak becsére és a rossznak tarthatlan, utálatos voltára: s megszokja maga is, hogy önelhatározásainál körültekintő legyen, mindent előbb jól át gondoljon; mert így fog-

ja megtudni, mit és miért tegyen vagy miért ne tegyen. Az oktatás képesíti az embert arra, hogy életelve legyen és hogy az erkölcsi jót ne csak pusztán szokásból, hanem öntudatosan cselekedje; ezért jó, ha valamely cselekedetet akarunk gyermekünk szívébe öltetni, hogy láttassuk be vele annak kedves voltát. Ha pedig valamely rossz cselekedetet követett el, akár szándékosan, akár öntudatlanul, egy pár kérdésünk elegendő, hogy mind magunk az indokkal tisztában legyünk, mind pedig vele az indokokat megismertetve, tarthatatlanságukat beláttassuk.

Ha a szoktatás által a jó akarására és cselekvésére, a példa által a jó megkedvelésére és utánzására, végül az oktatás által a jó megismerésére vezetjük gyermekünket, úgy ezen uton fog haladni felnőtt korában is tántoríthatatlanul; elve, életelve lesz a megszokott, megkedvelt és megismert jót cselekedni, — jellemes ember lesz. Valódi ember lesz, ki nem fog elmerülni az érzékiségek mocsárjában, nem indul a pillanatnyilag jónak látszó dolgok után; ki dolgait saját bensője sugallata szerint fogja intézni és mindig a józanész szavára hallgat. Határozott ember lesz, kit az élet hullámos tengerén elvei, mint jól irányzott vitorlák, biztos kikötő felé visznek. Birni fogja a legszebb szabadságot, melyen a külső kényszerek hatalma erőt nem vehet, — ez a benső szabadság. Hazafi lesz, ki nemzete multján elmereng; jelenében szívvel, lélekkel osztozik és jövőjeért aggodni és tenni tud. És ha gyermekeink nevelésében ily sikert aratunk, önérettel mondhatjuk: teljesítettük szülői, nevelői kötelességünket, mert jellemet neveltünk.

Mit tehet az iskola a jellemképzés dolgában?

Ha az iskola azt, mit a család megkezdett, ugyanazon alapon, ugyanazon elvek szerint tovább építi, — neveltjeink felnőtt korát a legszebb jellem fogja ékesíteni.

Csak ne hagyjuk az iskolát feladatától balitéletek és túlkövetelések által eltérített. És e feladata nem lehet szakember képezése, hanem ember nevelése és mindenekfölött jellemek képezése.

Kniszbeck Alajos.

Buisson felolvasása a szemléltetésről.

(Folytatás.)

Ha a tárgyi oktatásnak ez a célja: minő eljárást kell követnünk ennek elérésére? Bizonyára olyant, mely legbiztosabban gyakorolja a szemek és a szellem szemléző képességét. Két rendszer van: az egyik a tárgyi oktatásra külön órát jelöl meg órarendjében, rendszeres és némiképen előre kiszabott körben mozgó keretbe foglalja a tárgyi oktatás menetét; a másik ellenben, bevívén azt mindenüvé és mindenbe, külön leckét nem szentel a tárgyi oktatásra. Melyik jobbe két rendszer közül? Legyenek önmaguk ez ügyben bírák.

Nyissunk föl egy tárgyi leckét tartalmazó könyvet, az az a szemléltető oktatás bármely kézikönyvét, melyek Németországban oly nagy számmal el vannak terjedve és már nálunk is kezdenek használatba jönni. Veszek föl egyet, nemcsak úgy vaktába, de egyet a francia nyelven írottak közül legjobbat, legalább tudomásom szerint, melynek szerzője egy tanító-képezde igazgatója, kinek hosszú tapasztalása, sok tudománya és még több odaadása van e téren. Imé mit ajál „szabad utánzás“ végett mintául, hogy „előbb élő szóval, később kis írott fogalmazásokban“ csináltassuk meg a 9—12 éves növendékekkel a következő tárgyi leírását a tárgyának

Minden tárgy leírása általában a következő minta szerint ejthető meg:

- 1) A tárgy neve (osztályozás, meghatározás)
- 2) Részei;
- 3) Tulajdonságai: a) általános, b) részleges tulajdonságai;
- 4) A tárgy és részeinek természete;
- 5) Haszna;
- 6) Műve, ki létrehozta, készíti.

A tanmenet ugyanaz, melyet a tanfolyam három első részében is követtek a tanító és növendék: mélyen be kell hát véteni azt az emlékezetbe!

Mint hogy a leírást előbb az egyeden azután kell a nemén végrehajtani, a következőképen kell eljárni.

I. Az én vonalzóm:

1. Vonalzóm egy taneszköz.
2. Nincsenek részei.
3. Hasáb: négy derék szögű oldala, két négyszögű vége, négy hosszú és nyolc rövid ormója van.
4. Egyenes, könnyű, sima és fekete.
5. Fa.
6. Vonalzásra alkalmas, az az vonalok húzására akár palatáblámra, akár irkámba. Lehet a rajzolásnál is használni.

Vonalzóm lecsuszhatik, lehullhat, hajlítható, eltörhetik, elkophatik.

7. Vonalzómat asztalos készíté.

E leírást addig kell gyakorolni, míg a gyermek folyékony előadással képes eszközölni.

A tanító megjegyzi, hogy a vonalzó nem csak iskolai eszköz, de használják a hivatalokban és más helyeken is; a vonalzó butor.

E fejtegetés után megcsinálja a faj- vagy nem leírást ekképen.

II. A vonalzó (általában).

1. A vonalzó butor.
2. Nincsenek részei.
3. A vonalzó hasáb. Vannak lapos vonalzó is tompított orommal. A vonalzó egyenes, sima, fehér, barna, szürke vagy fekete.
4. A vonalzó fából, vasból, sárgarézéből, vagy ezüsből van készítve.

5. A vonalzó vonalzásra, rajznál, papir vágásnál használják.

6. A favonalzó asztalos, a fémből készültet a gyáros készíti.

Hasonló módon lehet leírni a következő egyszerű tárgyakat: palavessző, pálcza, mérő-pozna, deszka⁽¹⁾

Lehet, hogy bizonyos esetekben, bizonyos gyermekeknek, másnépeknél az ilyen mű gyakorlatok nincsenek minden haszon nélkül, van értelmük; de azt sehogysem hinném el, hogy a mi gyermekeinknek való volna. Oly hátrányai vannak, melyek bizonyára tülön tül is ellensúlyozzák, sőt lenyomják azt a hasznot mit tőle várnak.

Először is a tárgyak ily részletes leírása által nem tanítjuk meg a gyermeket szemlélni azokat. Félénk pontossággal leírva a tárgyakat, felsorolva ismertető jegyeiket még nem mindig vezet el azon célhoz, hogy jól szemléltessük is őket. A részletek elfedek az egészet. Aztán még nem elég a dolgokat látni, föl kell fogni a dolgok lényegét; semmi sem készít erre kevésbé elé, mint az ily leltárok készítése: pedig a tárgyi lecke, melyet ez alkalommal bírálok, semmi sem egyéb mint leltár vagy lajstrom, mely meghatározott rovatokba néhány érdektelen kérdésre adott száraz feleleteket tartalmaz.

Vajjon többet ér mint az itélni tanítás eszköze? Alig hiszem. Ama gondolkodástani formák emez egyhangu alakja, melyek mindig ugyanazon rendben és mesterkéltén ugyanazon kifejezésekkel ismétlődnek, nem egyébre való, mint a mesterséges gondolkodás céljából kiadott szabályrendelet. Vegyék elé önök e szemléltetési gyakorlat-gyűjtemények közül azt, mely legjobban van készítve: alig hiszem, hogy két levelet képesek lennének önök elolvasni a nélkül, hogy ne éreznék mily nagy különbség van az eme mintára létrehozott, e rendszeres eljárás után megteremtett gondolat és az élő, való gondolat között. Emez egészen kész ítéletek, bár a külszin után ítélve a gyermek által naponta táplált és alkotott önkéntes ítéletekhez hasonlitanak, de hiányzik valami . . . az a mi a csinált virágban hiányzik arra nézve, hogy mezei virág legyen.

Végre, e gyakorlat megtanítja-e legalább a növendéket beszélni? Azt hiszem, hogy ez előnnyel legkevésbé dicsekedhetik. A gyermeknek új szavakat akarnak megtanítani, növelni szó kincsét. És csodálatos dolog ez, nem is nehéz. De, uraim, beszélni nem abból áll, hogy szavakat fűzzünk egybe, melyek egymáshoz épen összeillenek. Melyik hat éves gyermek gondolna arra, hogy egyetlen mondatba egybe zsufolja mindazon jelzőket, melyek egy dologra vagy élőlényre illenek? Ezt mondatják el vele:

„Az asztal kicsiny, fényezés, barna, uj, szilárd.

A fák lehetnek: magasak, törpék, ágas-bogosak,

csucsosak, terepélyesek, lombosak, zöldek, sárgák, virágosak, kiszáradtak, egyenesek, elgörbültek.

A méhek élénk, hasznos, bátor, munkás, sötétes, szőrös, szárnyas állatkák.⁽¹⁾

Minő összefüggés van mind eme tulajdonságok között. Azt akarják önök, hogy a gyermek úgy csinálja a mondatokat, mint velünk csináltatták a latin verseket ama híres Gradus ad Parnassum segítségével, melyben minden főnév mellett fel volt sorolva egy tucat jelző és egy fél tucat rokonértelmű szó, melyeket mind fel lehetett használni a versírásnál? Ha szerencsétlenségre a gyermek engedé magát ily gyakorlatok által idomíttatni, nagyon szabatos mondatokat lesz képes csinálni, melyek egészen a régi collegiumok idézésének megfelelők lesznek: „A nyul félénk állat . . . és emlős is hozzá“ fog hangzani e leleményes gyermekek ajkáról stereotyp módonban.

Mondhatná valaki: nem veszélyes dolog, a természetes gondolkozásmód felül kerekedik. Elhiszem, de akkor mire a tulajdonságokról, részekről, hasznosságról, alakokról és mindazon gondolkodástani formákról készített lajstromok, melyeket a gondolkodástan megkülönböztet az egyes tárgyaknál? Nem látják önök, hogy legnagyobb részt azon idő alatt, míg arra törekedtek, hogy a gyermek minél szabatosabban adja feleleteit a meghatározott keretben, beszéltették a gyermeket anélkül, hogy valamit mondjon? Ime egy lecke a galambról: behoznak egy galambot az osztályba; ez helyes; megmutatják a gyermeknek. Legelőször is azt rágják a gyermek szájába, hogy a „galambnak feje van.“ Az egész osztály rágyújtja: „a galambnak feje van.“ Lehet, hogy a német kis gyermekek élvezetet találnak egy ily igazság eléneklésében; de nálunk, ha egy tanító megkísértené ugyan ezt tenni, tanítványai, nem vévén ki a legkisebbeket sem, azt hinnék, hogy tréfál velők és nem is mulasztanák el visszaadni a kölcsönt.

Egyáltalában nem szükséges, hogy gyermekesebbek legyünk a gyermeknél és gyermetegebbek a gyermetegegnél. A kis gyermek természetes beszédmódja, midőn neki egy madarat megmutatunk, épen nem efféle üres semmit mondó frázisokból áll: „1-szor. Ezen madárnak feje van: 2-szor, ezen madárnak két lába van; 3-szor, ezen madárnak két szárnya van, hanem inkább így kiált föl: „Oh beh szép kicsi feje van! Beh csinos kis lábai, mekkora szárnyai vannak!“ Uraim, ne kísértünk meg azt, hogy a gyermek agyát mássá gyurjuk mint a minő. A gyermekek nem gondolkozó és beszélő sodronybábok, nem, hanem gyermek, holnap emberek mint önök. Szükségük van arra, hogy megtanuljanak beszélni, ítélni, szemlélni, de ezért nem szükség őket, hogy úgy mondjam, porosz módon gyakoroltatni a gondolat világában. (Taps).

Ezen indokok ébrészték föl nálunk, már régebb

¹⁾ Fennidézett munka.

¹⁾ Plan d'études et le cors de chotes pour desenfants de six à neufans, par Gales Paroz, Paris, 160 l.

idő óta, a visszahatást ezen állítólagos szemléltető gyakorlatok ellen, melyekben már nincs semmi a szemlélet láng egéből. Egy kiváló ész- és szívbéli tulajdonokkal felruházott nő ragadta meg a kezdeményezést. Pape — Carpentier asszony (taps) nem akarván meghajolni ezen fölette száraz és felette aprólékos értelmi figyelem előtt, kísérletet tön, hogy a francia tárgyioktatást élő oktatássá, olyanná tegye, mely mellett beszél és gondolkodik a gyermek. De bármily figyelemre méltók voltak az általa ránk hagyott példák, soha eszébe nem jutott volna, hogy azok szolgálai módon mintakul szolgáljanak és hogy azokat megjegezedett chablonokká változtassák.

Az egyetlen jó tárgyi oktatás az, melyet maga a tanító teremt, melynek maga találja föl tárgyát, részleteit, hangját, fokát, alakját és lényegét, saját tanítványai kora- és ismereteihez mérten. Csak ő maga tudja azt fiatal hallgatóinak valódi szükségéhez szabni. Ha a tárgyi oktatás nem végtelenül változó, hajlékony és élénk mint maga a beszéd, a gondolat: csak egy tantárggyal több a tantervben, egy teherrel több a tanító és tanítvány napi teendői közt. Hogy az iskolára oly jótékony hatással legyen, melyet tőle várnak, az egész oktatás lelkévé kell válnia; azt úgy kell át hatnia mint a kovásznak a tésztát, hogy megérjessze, fölmelegítse azon száraz tanulmányok nehéz és rideg tömegét, melyektől soha sem lesz mentt az elemi oktatás.

Hegedüs István.

EGÉSZSÉGÜGY.

2. Tiltott élv — csecsemőknél.

— Két cikk. —

I.

„Egészséges testben lakozik egészséges lélek“. Oly régen elösmert, oly sokszor hangoztatott igazság ez, hogy új adatokkal bizonyítgatása szinte felesleges is, — és mégis e tényt a meggyökeredzett előítélettel szemben alig lehet elég gyakran hangoztatni.

Valóban megfoghatatlannak marad előttünk, hogy azon fennkölt szellemű férfiak, kik a paedagogia terén oly nemes hévvel, annyi lankadást nemösmerő buzgalommal fáradoztak az ifju nemzedék szellemi képzése körül: mint hagyhatták figyelmükön kívül oly soká a gyermekek anyagi, testi fejlesztését? gazdag élet tapasztalatuk mellett, hogyan nem jutottak annak belátására, hogy a magasabb célú szellemi tevékenység, vidám, élénk, tett vágyó, azaz egészséges gyermekekre tart igényt; hogy beteges, gyáva, rest növendékek szellemileg is gyengék és satnyultak s ha föl is villan köztük egy egy csillag, csak olyan mint „a bolygó tűz“, mely ideig, percig él. Szemeik előtt csak a szellemi képzés magasztos célja lebegett, de azt nem

látták be, hogy e szempontból a gyermekek természetes anyagi fejlődése az első alap, hogy a szellemi erő és szellemi fejlődés fokozatos kiművelésével megfelelő mérvben kell művelni, fejleszteni a testi erőt is.

Ma már hála az újabb kor ezirányban is fölvilágosult, nagyrabecsült tanfériai fáradozásának, minden nevelés ügygyel foglalkozó, minden fölvilágosodott ember tudja, hogy a nevelés ügye körül igen sok olyan dolog van, mit az orvosi tudomány az ifju nemzedék fejlesztése és egészsége érdekében ekként egy munkás, tevékeny és productiv nemzedék képzése céljából meg kíván, sőt sürgetően követel. De ennek dacára még ma sem történik ez irányban annyi, mennyinek tényleg történnie kellene. Fájdalom! a jelek arra mutatnak, hogy nevelési rendszerünk e nyílt sebén javítani, még most sincsen meg a kellő szándék, rábizván a testi nevelést jó részben a természet szabad menetére; talán mivel szülők és nevelők ösmeretlenek lévén a gyermekek egészségét fenyegető különböző veszélyek különböző okaival és azok szomorú következményeivel, ez irányu kötelességeikkel sincsenek tisztában; és ha tudatával is bírnak azoknak, nem találják mindig el az ok szerü és eredményre vezető kiviteli módot, sőt gyakran nem is tulajdonítanak azoknak oly nagy fontosságot, mint a minöt gyermekeik, növendékeik jövője, boldogsága megkövetelne.

Ha őszintén óhajtuk, hogy nevelési módszerünk a kor kívánalmainak színvonalára emelkedjék, okvetetlenül utat és módot kell keresnünk, mely által e hiányon segítve legyen, mely által a családi és iskolai egészségügyének javítását biztosithassuk.

Részünkről ez alkalommal a kisdedek egészségét, testi és szellemi szervezetét fenyegető sokféle veszélyek közül arra az egyre kívánunk figyelmeztetni, mely több testi bajok, bizonyos a testre befolyással bíró kül viszonyok, de főleg lelketlen csábítók bünös vezetése nyomán, mint ragályos láz csap át a fogékony gyermeki organismusra és mely talán a szülők és minden nevelésügybarátai előtt legkevésbé ösmeretes. Értjük a kisdedek kórosan vagy mesterségesen fölkelített fajtalan indulatát — önfertőzését.

Hogyan? fogják kérdeni: önfertőzés kisdedeknél? Igenis tisztelt olvasók, nem kisdedeknél, hanem polyás gyermekekénél. És ismét hogyan? ki merészel szakítani az előítélettel? — Mi veszünk magunknak szabadságot, mi szálunk szembe a közvéleményvel elösmerve, hogy tekintetnélkül vagyunk, hogy nem akarjuk tudni, mit kíván e tekintetben az irodalmi-ilem. Minden esetre nem a legkönnyebb föladat, de szilárd elhatározás és őszinte akarat mellett nem rettenünk vissza tőle. Föladatunk az ifju nemzedék testi fejlesztése és ápolása. Célunkra vezető legjobb utakon kívánunk haladni: Tekinteten kívül hagyunk minden talán fölisorolható, hiu indokot, melynek hódolva gyermekeink testi fejlődését károsan elhanyagolnók; egyes

kicsinységekkel, üres formásokkal, holmi illem-theoriákkal nem törődünk. Az első gyermekünk jövője és boldogsága, erre van irányozva törekvésünk — kerüljön bármibe!

Lapunkban az első lépés ily irányban már korábban meglőn téve,*) — most egygyel tovább mehetünk. Gáncsolóink megszólása ellen védelmezni fog buzgalunk őszintesége és olvasóink remélt jóváhagyása.

Figyeltek-e önök tisztelt szülők a csecsemő élet és a zsenge gyermeki kor tevékenységére? és ha igen, szükségesnek tartották-e abban főleg a némi életet becses figyelmükre méltatni? Alig ha igen, — vagy legalább is annyira nem, hogy az említendő szomorú tények biztos tudomásukra jutott volna. Pedig van-e szárandóbb valami, mint az, ha a szerető szülőknél hallani kell az orvos nyilatkozatát, hogy: szívők szerelmének legdrágább záloga, a bölcsőben mosolygó gyermekük — megmételvezett? és mennyire fájhat az ily szülőknél, ha bekell látniok hogy ön magok tájékozatlansága oka a szerencsétlenségnek? De hisz ki is tehetné föl ez ártatlan angyalokról, hogy határtalan együgyűségükben erkölestelenek tudjanak lenni? Ki lenne oly merész gyanusítani, hogy ők képesek legyenek káros érzelmek óbresztésére, fajtalan indulatok ápolására? És fájdalom! mégis ugyan, mégis léteznek csirájokban megmételvezett csecsemők, kik biztos tudatával bírnak annak, hogy testük bódító érzelmeinek fölkelésére csak bizonyos műveletek szükségesek.

Példaként álljon itt röviden két eset, melyet nem régen a bécsi poliklinikán dr. Fleischmann barátunk rendelő osztályán volt alkalmunk megfigyelhetni, remélvén, hogy e két példa is némi tájékozottságot nyújtand e tárgyban a t. szülőknél.

Müller K. kereskedő kilencz hónapos kisdede Mari, egy eleven és aránylag fejlett leányka, különös magaviselete által már hetek óta figyelmet és később gyanut keltett szülőiben. Szokatlan magaviseletét főleg teste felső részének sajátságos himbálódzása képezte, mely napjában kétszer, háromszor ismétlődött. E jelenséget a különben igen gondos szülők kezdetben elevenségnek, pajzánságnak tekintették. De később midőn eljárása bizonyos egyöntetűséget látszott elárulni, figyelmesebbek lettek és azon gyanujok támadván, hogy gyermekük önfertőző, orvosi segínyt kerestek. Gyanujok nem csalt. A gyermek előbb ujjával, aztán ingecskéjével vagy más ruhadarabjával dörzsölgette gyöngé részzeit, míg testét gyorsan elő és hátra hajlítgatva arca kigyult, vonásai merevek, belső ingert elárulók lettek s egész lénye orgasmus hatása alatt látszott állani. A mozgás folyton gyorsult és addig tartott míg a gyermek más helyzetbe hozatott pl. karra vevődött vagy végre kimerülve, mélyeket sohajtva izzadtan hanyatdült. Az eset napjában többször ismétlődött, sőt később mindülő, mind fekvő helyzetben. Roham után a részek vö-

rösek, gyuladtak, a környező tájak szintén gyuladtak, dagadtak voltak.

K. Imre 13 hónapos fejlett fiu, egészséges szülők második gyermeke. Négy hónapig anyai emlőn, aztán falun mesterségesen tápláltatott. A szülők vallomása szerint nyolcz hónapos korától sajátságos mozgást vitt véghez. Ha felültették, kevés idő múlva lábszárait egymásra keresztbe tette és azokat erősen egymáshoz szorítva gyorsan himbálódzott testével elő és hátra. Az arcz kipirult, a szemek fénylettek s az egész kifejezése elárulta az idegrendszer magas izgatottságát. Rendszeren a párna után nyult, és azzal ugyanazon mozgásokat tette, mint kereszttezett lábaival és medencéjével. A lábak és a medence dörzsmozgásai napjában többször ismétlődtek, még akkor is, ha a fiu ülve ölben tartatott. Legmagasabb orgasmusa közben a gyermek szemével pislogott, kezeckéjét szájába tömögötte, fejével jobbra és balra, előre és hátra forgott, míg a szülők minden édelgéseit iránt süket és érzéketlen maradt. E jelenség rajta hat hónapos kora előtt nem mutatkozott; ez idő tájt került a fiucska egy éltes szárazdajka ápolása alá, és rá két hónap múlva vették észre először a bajt. A szülőknél sejtelmük sem volt, hogy az naponként, sőt napjában többször is ismétlődik, valamint az izgultság más külső jelei sem jutottak tudomásukra, mert az ápolónőnek kellő okai voltak azt elhallgatni. Egyszer gyanu támadván, csak hamar rájöttek a baj eredetére. Ugyanis egy alkalommal, rajta kapták az ápolónőt, hogy a gyermek fedetlen gyöngé részein szájával foglalkozott, vagy saját bűnös czéljából vagy azért, hogy eként az alkalmatlan sirást csillapítsa az által, hogy a gyermeket előbb izgatottságba hozva és aztán kimerítve könnyebben elaltathassa! — Az ápolónő természetesen elbocsáttatott, de ez által a bajon nem lett azonnal segítve. A gyermek veszedelmes szokása azután is sokáig ugyanazon mértékben megmaradt. Mihelyt fölültették újra erőt vett rajta megrögzött betegsége, — lábait kereszttezte sekként mindaddig folytatta dörzsmozgásait, míg az orgasmus létrejött, mely a gyermeket rendszeren nagy mértékben kimerítette. Czélszerű orvosi kezelés által a baj később javult s csupán időközönként alkalmoszerűen ismétlődött. Tíz hónap múlva a gyermek sorvasztó bajából ki lett gyógyítva s midőn utolszor láttuk, vidám és eleven volt, de arcza még föltünően halovány.

Az ily paroxizmus többször ismétlődvén, természetesen igen nagy hátrányára van a kisdéd fejlődésének. E bajban szenvedő gyermekek kedélye csakhamar igen megváltozik, zsibmesék, nyughatatlanok lesznek, szüntelen akarnak valamit, s mindegyre helyet igyekeznek változtatni; az érzékek közt főleg a hallás szenved, mely vagy a lassu hangra meggyengült vagy erősebb hangok iránt felette érzékeny. A látérezék is szenvedni kezd és különösen a rövid látás veszélye fenyeget, a különböző testi bajok e helyen föl nem sorolható egész

*) Lásd IV. évf. 19. sz. „A gyermekek miat szüleik nevelői” című cikk. Szerk.

hosszu lánczatával, melyek a gyöngye gyermeki szervezet egyetlen parányának sem könyörülnek!!

Vannak esetek, hol a természetes gyermeki erő, az egészséges szülőktől öröklött ép és életteljes constructio évekig daczol a gyermek életfájának gyökerén rágódó féreg pusztításával. Az ilyen gyermek felnő, de már magában rejti csecsemő korában bele oltott kóros érzelmeit és azok teljes tudatával bir. Tőlük megválni, róluk lemondani azonban az erőtlenség és ingatag lélek mérőben képtelen. Titkos vétkét tovább folytatja, sőt annak újabb, kényelmesebb útját és módját fődözve föl, pince-növényként sarjadzik fel a halvány bőrű, beesett szemű, vézna alakú, lomha viseletű gyermek és ifju. Ebben és a később szerzett bajokban rejlik legtöbb esetben az árny-ként bolyongó fiatal lények szervipetyhütsége, aránytalan, fejletlen feje, idomtalan arca, torzult vonásai, vézna végtagjai, emésztő képességük hanyatlása, ingerlékeny természetük, folyton izgatott kedélyük, mély kimerültségük stb. és nem a görvély körében, gyenge idegzetben s más különböző oku diathesisben! A szülők élnisietés és élv-hajhászása okán kívül hány szép reményekre jogosító ifju lélek a baj korai áldozata? hány virágzó család inecsevészhet el és halhatott ki korán e titokban öldöklő mérgező pusztító hatása alatt? Hányszor lett volna alkalmuk a szülőknek és nevelőknek az önvádra, ha nem ámitották volna magukat a gyermeki ártatlanság hiu zománczával s a kötelesség teljesítés hitegetésével? De hiában! hiányzott a tartózkodást nem ismerő fölvilágosítás. Azért vegye most figyelembe soraimat minden szülő, minden nevelő, hogy beláthassa, mint sajátítja el a gyöngye gyermeki szervezet a kóros érzelmeiket és mik e részben kötelemeink, teendőink? De erről csak második cikkünkben.

Dr. Incze Béla.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A torda-ranyos megyei tantestület központi köre május hó 23-án tartotta meg első rendes értekezletét az új-tordai áll. elemi népiskola helyiségében.

10 órakor számos helybeli és vidéki tag, ugy szintén számos tanügy barát jelenlétében tantestületünk elnöke Májai István egy tartalomdus alkalmi beszéddel az értekezletet megnyitotta.

A gyűlésnek első említésre méltó tárgya egy nyilvános tanításnak, melyet Antal Dénes tartott, meghallgatása és méltatása volt; a tananyag a földrajzból az öt földrész és a tengerek ismertetése a III-ik osztályban. Ezen tárgy mintegy $\frac{3}{4}$ óráig vette igénybe a jelen voltak figyelmét. A tanítás eredménye a kijelölt bizottság által eléggé sikerültnek nyilvánított.

Folytatván az értekezlet, Májai István tartott felolvasást ezen tételről: „A néptanítók társulati működésének jótékony befolyása magukra a néptanítókra és a népnevelés ügyére.“

A felolvasó tagtárs iránt a gyűlés elismerését jegyzőkönyvileg is kifejezte.

A felolvasás után a tárgysorozat egyik legkiválóbb pontja, vitatkozás e tétel fölött: „Mennyiben engedhető meg az elemi vagy középiskolai növendékeknek nyilvános szini előadásokon megjelenni és szerepet vállalni?“ került tárgyalás alá. Előadó Soltész Arnold polg. isk. tanító, ki az ezen kérdés mellett és ellenszóló okokat röviden felemlítvén, a tagokat véleményadásra felhívta. Nagy érdeklődés közt vitatattván meg ezen tétel, végeredményül azon elvön elfogadva, hogy úgy az elemi, mint a középiskolai növendékeknek is megengedhető ugyan néha-néha a színház látogatása, de csak olyan darabok előadásakor, melyek az erkölcsi érzületre nem káros hanem jótékony hatással vannak s akkor is csak az illető szülő vagy tanító ellenörködése mellett, kinek teendője a megnézetendő darabot megválasztani. Az ellen érveket megczáfolja azon körülmény, hogy a színiélet a nemzetek életében oly nemes küldetést végez, mely a jellem képzésre és a nemzeti érzület fejlesztésére páratlan, s ebből kifolyólag szükséges annak pártolását a fogékony gyermeki kebelbe becsepegtetni. A nyilvános szereplésekre vonatkozólag pedig jónak látja a gyűlés, hogy néha-néha — de csak a nagy szünidőn — rendeztessenek ugyan előadások a növendékek által, de nem nyilvános helyen, hanem csak családi és baráti körökben a tanító vezetése alatt. A szorgidő alatti előadás több káros, mint jótékony hatással van az iskolai életre. A tanítói ellenörködés érvényre emelhetése czéljából tanfelügyelő Nsgs. Moldován Gergely czélszerűnek látja iskolai házszabályok felállítását, melynek értelmében köteleztessék minden szüle, kinek iskolába járó gyermeke van, hogy csak a tanítói engedmény folytán vihesse gyermekét nyilvános előadások megsemlélésére, mivel sok tudatlan szüle, gyermeke iránti vak szeretetéből kifolyólag sok oly dolgot enged meg, melyek káros hatásuak. Ezen javaslat elfogadtatván, elhatározott az iskolai gondnokságokhoz e tárgyban átiratokat küldeni.

A vitatkozásban részt vettek: Moldován Gergely, Májai Istvánt, Pálfi Károly, Derzsi Károly, Iszlai Márton, Váradai Luiza, Nagy Béla, Borbély József stb.

Ezek után több keblei ügy elintéztetvén, az értekezlet 11 órakor véget ért. Majd egy barátságos közbéd következett, hol szintén szerencsések voltunk több tanügybarátot, köztük hölgyeket is körünkben tisztelni. N. Moldován Gergely tanfelügyelő ur által Trefort Ágoston ő nagyméltóságára mondott toasztja után, a komoly és humoros pohárköszöntések egész sora következett, melyek a társaságot a legjobb hangulatban tartották.

Torda, 1879. május 28-án.

Belle László,
tantestületi jegyző.

KÖNYVISMERTETÉS.

Világtörténet tankönyve a magyarok történetével párhuzamosan tárgyalva, különös tekintettel a műveltség fejlődésére. Felsőbb népiskolák s a középtanodák alsóbb osztályai számára és magánhasználatra. — Irta Neumann Soma. I—III. füz. Budapest. 1875. 1876.

E könyv első füzete, mely az ó-korról szól, ismertette volt már 1875-ben. A mint a II-ik füzet mellé csatolt ismertetésekől kitünik, általában dicsérik. És valóban meg is érdemli, mert annyira és oly ügyesen meg tudja tartani a művelődés-történeti szempontot, hogy mindenütt élvezettel olvassuk. De ha e szempont dicséretes is, mégsem elégít ki, mert tulnyomó a tények elbeszélése fölött. Két nagy példát lehet erre fölhozni. Az egyik a persa háboru Görögország ellen, a másik a kárhágói háboru Róma történetében. Az első világhírű hadjárat 10—14 sorba van szorítva. Alig férnek el bennök a nevek. A görög nép hangulatáról egy szó sincs, sem a háboru kezdete, sem folyta alatt. Hasonlókép nem látunk semmit a szereplő személyek gondolkozásáról, küzdelméről, önfeláldozó készségéről; nem látunk továbbá semmit a seregek arányáról. Pedig, nézetem szerint, csak ezek feltüntetése után lehet megítélni, és megítéltetni a gyermekkel is azon hatást, melyet szült a kis görög nemzet győzelme a nagy persa hatalom fölött.

A mi a kárhágói háborut illeti, ebben csak az okokat és eredményeket állítja egymás mellé; a tények sorozatát, Hannibal és Scipio jellemzését egészen elhagyja. Már pedig az okok és eredmények csak tények és személyek által nyernek életet, először szívünkben s azután eszünkben. Sohasem szabad szemünk elől téveszteni, hogy még az események is elvont dolgok a gyermekek előtt, mert érzékeltetni nem lehet, csak gyöngye nyelvünk törekszik érzékelhető életet önteni beléjük. Hát még az okok és eredmények, melyeket az eseményekből kell kivonni! Ha csak emezeket akarjuk adni, végre oda jutunk, hogy csupán néhány szabályt tömünk tanítványaink fejébe s ezekkel méregetjük a nemzeteket. A katonai küzdelmek érintése nem pusztá szalmacséplés, mert ezekben is nyilatkozhatnak s nyilatkozik is gyakran a szellemi felsőbbség.

A zsidókról és a ker. vallás alapításáról nem szól. Az első füz. 108-dik lapján megemlíti Jézus Krisztus születését s zárjelben megjegyzi, hogy erről a bibliai történet szól. De azt hiszem, hogy ez senkit sem eléghet ki s épen ezen könyvben róhatni föl hibául, mely más vallásokról megemlékezik, s melynek fő szempontja a műveltség-történet. E kihagyás talán nem azért történt, mintha a ker. vallásnak mivelő hatása nem volt volna az emberiségre? Oly esemény kihagyása, mely az emberiség gondolkozását megváltoztatta, mindig hibául róható föl.

Átérve a második füzetre, azt hinné az ember,

hogy a keresztyén országok tárgyalásakor szóba jön a ker. vallás legszebb elve a szeretet. E helyett azonban oly alakban ismerteti meg, a milyenben már csaknem elfajultnak tekinthetjük t. i. önmeztagadási tulságaiban.

A közép és uj kor tárgyalási módja és felosztása olyan, hogy sem az ókoréval nem állja ki a versenyt, sem a tanításnál nem lehet alkalmazni. Ugyanis a középkorban a magyar királyok, az uj korbana német császárok köré csoportosítja az eseményeket.

Talán senki előtt sem kell bizonyítani, hogy ezen tárgyalási mód a legrosszabbak közé tartozik. Vajjon melyik magyar király volt oly hatalmas és oly nagy befolyású, hogy neve alatt világtörténelmi korszakot lehessen alkotni? És a német császárok között is hányan valának, a kik Európa történetében a korszakalkotó nevet megérdemlék? Bizony kevesen. Ez a tárgyalási mód tehát egészen elhibázott. Gyöngye védelem volna erre nézve, ha valaki azt mondaná, hogy igen helyes az ismert magyar királyokról menni át az ismeretlen királyok és események történetére; mert világtörténelmi tankönyvben csak segédeszközül használható föl a magyar történelem, s nem vezérfonalul.*) Hiszen így a legnagyobb világtörténelmi események, a legapróbb töredékeké válnak s az író a helyett, hogy rövid áttekintést nyujtana, összeilleszthetlen töredékeket nyujt. Ehhez járul a rengeteg sok cím. Pl. Az ó-kor 123 lapján találunk 200 címet, a középkor 184 lapján 227-et, s az uj kor 215 lapján 244-et. Hogyan lehet ebből összeállítani valamennyire is összefüggő képet!

Feltűnő hiány még az évszámok következetes kihagyása a legnagyobbszerű események elbeszélésénél is. Ilyen eset van a pun háboruknál, a Gracchusok föl lépténél, Jusztiniánus, Mohammed, Nagy Károly, Amerika fölfedezése, Luther föllépte, 30 éves háboru, Mátyás király stb. nek tárgyalásánál.

A fennebbi hiányok miatt használhatatlannak tartom a közép és uj kort tárgyaló II és III. füzetet. Az ó-kori rész használható, mert a mit pótolni kell benne, az nem vonja maga után a könyv rendszerének változtatását. Azonban a II. és III. füzetre is csak nagy sajnálattal lehet rosszaló ítéletet mondani, mert rendkívüli ügyességgel vannak kiválasztva az említésre méltó események, művelődési mozzanatok. Sok érdeket támaszt a korok és korszakok összehasonlítása. Dicséretre méltó a nyelv egyszerűsége; a korszakok végén való összefoglalás, a párhuzamok, az irodalom képviselőinek méltatása, a Magyar- és Erdélyország közötti különbség feltüntetése a fejedelmek korában, a francia

*) Ilyen meggyőződésre juthatott Neumann ur is, de csak akkor, midőn már könyve készen volt. A leleményes ember kisérti magát; N. ur sem jött zavarba s ugyanazon könyvnek, melyről t. munkatársunk itt szól ma már nem „Világtörténet tankönyve“ a címe, hanem „A magyarok története.“ A két mű között még van annyi eltérés, hogy a „világtörténet“-nek borítéka barna, a „magyarok története“-é sárga. Valóban ez is egy jellemző adat tankönyv-irodalmunk illusztrálásához.

Melléklet a „Család és Iskola“ 12 ik számához.

irodalom ismertetése a XVII. sz. ban. Minden arra mutat, hogy a legjelesebb könyvekből állítá össze kézikönyvét, de a tárgyalási módot elhibáztatva, könyve jövőjét is megsemmisítette.

Dr. Török István.

KÖZOKTATÁSÜGYI ENQUÊTE.

(Folytatás.)

A mi polgári iskolánkat, mint a felsőbb népoktatási tanintézetek egy felsőbb nemét szervezi a törvény. Mint Ausztriában és némely német államokban. Egészen megfelelőleg a közoktatási rendszer elfogadott osztályozásának, mely nálunk maiglan népiskolai, közép és fensőbb oktatást különböztet meg, középiskolák alatt azon tanintézeteket értvén, a melyek a fensőbb egyetemi és műegyetemi oktatásra készítenek elő. Ilyen értelmezés mellett a polgári iskolák a népiskolai törvény keretébe voltak legcélszerűbben beilleszthetők mindaddig, míg a középiskolák rendezéséről szóló törvény olyan értelmezést nem nyújt a középiskolákról, a mely a polgári iskolákra is alkalmazható lesz. S tanácsos volt-e az új intézmény behozatalát a középiskolák rendezéseig elhalasztani? Mellözöm azt a kérdést, vajjon megértethettük volna-e a chablonok embereivel akkor a 6 osztályú reáliskolák mellett egy új 6 osztályú középiskola szükségét. Legyen elég csak konstatálnom a helyzetet. Ma már 61 polgári iskolában nyer középosztályunk több miveltséget, mint a menyeyit a népoktatás más intézetei nyújtanak; míg középiskolai törvényünk maig sincsen. S aztán polgári iskolák, mint népiskolák állítására kötelezhetőek voltak a nagyobb községek, míg a középiskolákra nézve sehol sincs annyira kifejlődve az a nézet, mint nálunk, hogy ily intézetek állítása és fenntartása csupán vagy főleg az állam dolga. Igaz, hogy az állam polgári iskolák állításában segélyezéssel is támogatott egyes községeket; de sok község van, mely fiai és leányai számára a népiskoláknál magasabb műveltséget nyújtó polgári iskolákat egészen saját erején hozta létre és tartjafenn.

Részemről több súlyt helyezek a lényegre, mint a névre, mint az osztályozásra, habár annak is elismerem fontosságát. De mikor Németországban is halljuk a panaszt, bármennyire ismerik az intézmény fontosságát, hogy az új Mittelschule nevezet oly nehezen jut elismerésre. Másfelől meg örömmel látjuk hazánkban is, hogy a községek nagy része fölfogja az új tanintézetek valódi középiskolai jellemét. Nem is szólok a fővárosról, a hol kezdettől fogva elsőbbséget adtak a polgári iskolák betöltésénél oly tanároknak, a kik középiskolákra az egyetemen nyertek képesítést. Alig hiszem, hogy tévednék, a midőn azt állítom, hogy a polgári iskolák tanítói személyzetének több mint 50 százaléka középiskolai tanári oklevéllel bír; míg a többinek szintén nagyobb képessége van, mint a népiskolai tanítóknak. És a mi legjobb kilátást nyújt jövőre, teljesen értik, fölfogják a polgári iskolák hivatását számosan e tanintézetek tanárai és tanítói közül.

Annál örvedetesebbek e tények, e jelenségek, minél több nehézségekkel kellett küzdeni az új intézménynek eddig hazánkban is. A népiskolai tanítók egy része ellenszenvvel viseltetett az új intézet iránt, a mely a felsőbb népiskola mellé, sőt fölébe állítottott, nagyobb képzettségű tanítókkal. A középiskolai, főleg reáliskolai tanárok egy része pedig vetélytársat látott az új intézetben, a mely előbb-utóbb tanítványai egy részét elveszi, nem fontolva meg, hogy ezen idő bekövetkezését saját intézeteik érdekében is a tudós középiskolák tanárainak kellene leginkább örömmel üdvözölniök. Ide járult egyes vidéki urak magánérdeke, a kik felsőbb oktatásra kívánják képesíteni gyermekeiket, de természetesen minél tovább óhajtván a szülei ház körében tartani, örülnek, ha egy csonka, zuggymnasium vagy alreáliskola van közelükben. Hogy e zuggymnasiumok, zugreáliskolák a vidék, a községi tanulók nagy többsége érdekének nem feleltek meg, hogy ezek érdekének, szükségének inkább megfelel a kiválóan számukra alkotott polgári iskola, maguk is kénytelenek voltak elismerni. Nem akadályozhatván meg ily tanintézet alkotását, igyekeztek azt, miután létrejött, egy pár tanuló, saját fiaik érdekében, céljától elterelni. Így állottak elő, a törvény ellenére a latin, mint köteles tantárgyat tanító polgári iskolák. Ha nem sikerült a zuggymnasiumot megtartani, vagy ilyen tanintézetet hozni létre, az új intézetet akarták azzá alakítani. Más országban is előfordul e panasz. Villari panasolja, hogy Olaszországban a községek egy pár ur kedvéért algymnasiumot tartanak, elhanyagolva a népoktatást. S a porosz felső polgári iskolák ellen csaknem általános a panasz, hogy a gymnasium alsóbb osztályai számára is elő akarják készíteni növendékeiket.

Egyáltalában alig vannak intézetek, melyeket minden vidék, s minden vidéken minden érdek inkább igyekeznék saját szükségéhez alkalmazni, módosítani, mint a felsőbb népoktatási intézetek vagy az azoknak megfelelő középiskolák. S tagadhatni-e, hogy ez irány bír jogosultsággal a vidékek érdekeit tekintve. Polgári iskoláink tanterve is kelendő tekintettel van erre. Nem lehet azonban tekintettel oly külön érdekekre, a melyek az intézet céljaival, azok érdekeivel, a kikért sajátlag fennáll az iskola, ellenkeznek. Ily visszaélések, a hol előfordulnak kétségkívül, orvoslandók. Nálunk nem ezt teszik. Nem az a törekvés, hogy eredeti tisztaságában megőriztessék a polgári iskola szervezete s minden mellékcél káros befolyásától megóvassék. Nálunk az egyes vidéki visszaélésekből, a mint nem rég láttuk, egyesek a vidékről, a kiknek talán épen módjában állana orvosolni a visszaéléseket, fegyvert kovácsolnak maga az intézmény ellen. Minék ez új iskola, — mondják — ha csak azt teszi és pedig hiányosabban teszi, a mit más középiskoláink. Csak a felsőbb népiskola felállításának áll utjában!

Nem szükség ismételnem, hogy a polgári iskola, mint középiskola, a midőn ugyanazon tantárgyakat tanítja is, a melyeket a tudós középiskolák alsóbb osztályai tanítanak, nem azt

teszi, a mit a tudós középiskolák. Említettem már, hogy a középiskolák több mást is tanítanak, a mire a középosztálynak, mely fensőbb tudományos oktatásra nem megy, nincsen szüksége. A polgári iskola épen azért, minthogy ezt a több mást, a minnek saját növendékei nem vehetik hasznát, nem tanítja, azt, a mire ezeknek szüksége van, a mint a törvény is rendeli, kimerítőbben, alaposabban, saját növendékei céljainak, érdekeinek megfelelőbben taníthatja. Mig a tudós középiskolák alsóbb osztályai mindazt, a mit tanítanak, úgy tanítják, hogy az a felsőbb osztályokban nyeri betetőzését: az új középiskola feladata, ha nem is olyan tudományos módon, az ismeretek egyes ágaiból egész befejezett oktatást adni. Ugyanaz a feladat, a mire a fensőbb népiskola is törekszik. De összehasonlíthatni-e két oly intézet eredményét, a melyek közül ugyanazon tárgyakat az egyik három, a másik hatévi tanfolyamban adja elő, tanítókkal, a kiknek képesítése sem egyenlő? Senkinek sem jutott még eszébe állítani, hogy a felsőbb népiskola növendéke, akár értelmi fejlettség, akár tudományos képzettség tekintetében kiállja a versenyt a középiskola öt osztályt végzett növendékeivel. Pedig egyik és másik tanuló ugyanannyi évet töltött iskolában, miután a felsőbb népiskola a hatodik elemi osztály fölébe van állítva. Hogy tekinthetné versenytársnak a magasabb képzettségű tanító örökkel ellátott hat osztályu polgári iskolát a felsőbb népiskola?

Lehet-e percig is ingadozni a választásban felsőbb népiskolai tanintézeteink között? Eddig pedig még főleg csak ugyanazon tantárgyak nagyobb vagy kisebb terjedelmében, kimerítőbb vagy töredékesebb, alaposabb vagy felületesebb oktatása volt tárgya egybevetésemnek. Nem is éri a polgári iskola egyéb tantárgyait, a melyek a felsőbb népiskolában nem adathatnak elő, holott egy nemzet középosztálya műveltségének szükséges alkatrészei. Vegye elő bárki, s vesse össze a két tanintézet tervét és szervezését, azonnal meggyőződhetik, mennyire őszinte barátja középosztályunk, mondhatni nemzetünk nagyrésze művelődésének, a ki a miatt emel panaszt, hogy a polgári iskola háttérbe szorítja a vagyonosabb községekben a felsőbb népiskolát.

A népoktatás azon szövívőivel, a kik a községek és az állam költségeit a felsőbb népoktatásra általában kárhoztatják, mig az elemi oktatás szüksége teljesen el nincsen látva, alig volna érdemes szót váltani, ha oly számszerűen nem volnának, s ha mindannyiszor, minden téren nem találkoznánk felszólamlásaikkal. A legveszélyesebb tévtanok egyike, a mit a népoktatás elátszólag oly buzgó apostolai hirdetnek. Nem ismerése vagy merő ignorálása az emberi művelődés összes történetének, a mely azt mutatja, hogy mindenha és mindenhol felülről ferjed alá a világosság. Az egyetemnek keletkezése jelöli az újkori művelődés kezdetét. A fensőbb oktatás képezi az alsóbb iskolák tanárait és tanítóit. Fensőbb oktatás nélkül tehát nem is lehetséges a népoktatás. A fensőbb oktatás fejlődésétől, haladásától függ a népoktatás fejlődése és haladása. Olyan rég elismert, annyira általános igazságok ezek, hogy az ember ismételni is restelli, mint közhelyeket. Nem csekélyem én

az elemi oktatás fontosságát. Tudom, hogy az viszont, az előkészítés, az alapvetés által megkönnyíti a fensőbb oktatás munkáját; tudom, hogy az, a hol megfelel hivatásának, szellemileg is, erkölcsileg is emeli a népet. De a ki azt a csekély műveltséget, a melyet a legjobb népoktatás is nyújthat, a nemzetek sorsának intézésére elegendőnek véli, nem kisebb tévedésben van, mint a kik annyiszor ismétlik azt a neveltséges phrázist: hogy a német iskolamesterek győzték le Franciaországot. Moltke, a mint tudjuk, azonnal sietett devalválni a német iskolamesterek kéréseit. Mielőzőm itt most a mit Moltke fölvetett, az állam és hadsereg befolyását egy nemzet növelésére.

Legyen elég megjegyezni, hogy nem az irni és olvasni tudók százaléka dönt a nemzetek sorsa felett, hanem az a nemzet áll meg diadalmasan a nagy verseny minden térére, a melynek nagyobb tudósai, államférfiai, hadvezérei, kitünőbb ügyészei, orvosai, hivatalnokai, tanítói, művészei, miveltebb kereskedői, mezői gazdái és iparosai vannak. Főleg a felsőbb és középosztályok műveltsége a döntő azon állásra nézve, a melyet a népek nagy családjában, valamely nemzet elfoglal. Ezért áldozik minden művelt nemzet aránylag többet a közép és felső oktatásra, mint az elemi oktatásra. A radical demokrácia hóbortja, hogy a tudományt szintű megoszthatni, mint a vagyont, a politikai jogokat. A tudomány csak kevesek kiváltsága marad minden időben és minden viszonyok közt. A ki a közoktatás terén nivelőzésre törekszik, a köztudatlanság színvonalára igyekszik alászállítani nemzetét. A felsőbb oktatás hanyatlását gyors léptekkel követné a népoktatás hanyatlása. De hiszen — hallám mondani — nem is az a törekvésük a népevelés e „par excellence“ apostolainak, hogy a már létező fensőbb oktatás elhanyagoltassék, hanem csupán az, hogy új áldozatokkal ne fejlesztessék, mig a népoktatás szükséglete el nincsen látva. Mit teszen az egyebet, mint a fensőbb oktatás elhanyagolását végtelen időkre. Mely nagy vagyonos, művelt nemzete a világnak dicsőkedhetik, hogy a népoktatás szükségét már sikerült, vagy csak a közel jövőben is sikerül teljesen ellátnia? Észak-Amerikában ingyen oktatás mellett s oly terhes iskolai adóval, a mely több államban már a tőkét támadja meg, az utolsó census szerint az összes lakosok egy ötödresze, s a feketéket és irföldi bevándorlottakat kivéve is, még a lakosság 10 háromnegyed százaléka nem tudott irni és olvasni. Mit mondjunk az európai nagy államokról? Még a leghatalmasabb, a legvagyonosabb államokban is csak lassu, folytonos fejlődésről lehet szó a népoktatás terén. S már fentebb érintém, hogy azon tényezőknek, a melyek a fejlődést biztosítják, egyike épen a fensőbb oktatás emelése, annak üdvös visszahatása a népoktatásra. Csak azt kell még megjegyezni, hogy a felsőbb népoktatás a népoktatásra általában szintén üdvös és fejlesztő hatással van. A népoktatás az állam irányadó és ellenőrző befolyása alatt főleg a községek és felekezetek áldozatkész közreműködése által fejlődhetik. S minél műveltebbek a községek és felekezetek előjárói, minél műveltebbek a nép vagyonosabb osztályai, annál inkább fölfogják a közoktatás hasznait, annál inkább kifejlik bennük mind a képesség, mind a hajlam és áldozatkészség a népoktatás ügyét előmozdítani.

T Á R C A

A családi nevelés és a fényezés.

(Folytatás.)

Annyi anyagilag viruló család megy tönkre napjainkban, hogy a gondolkozó ember megütődve kérdezi: mi az oka e hanyatlásnak, bukásnak? Semmi egyéb mint a könnyelmű pazarlás fényezésben és életmódban. A nőnek divatosan kell öltözködni, divatosan élni; mert ezt úgy kívánja a jelen hóbortja. Az anya gyermekeit nem jártatja karton ruhában, mert bizony a kedves kis leánykák elválnának ha szőr vagy selyem szövet nem borítaná finom testüket; cifra ételekkel tartja őket, nehogy bizony megdurvuljon patyolat bőrük. Szóval úgy él — s a gyöngé férj mit sem tehet ellene, — hogy a végig jólétben megmaradható család, pár év alatt tönk-re megy; s ott hol az ősök egyszerűsége paradicsomat alkotott, megperdül a dob — nem a hareba vivő — hanem az, melynek viszhanga: ki á d többet érte?! És ez óriás hanyatlás leginkább fajunk, a magyar elem körében tapasztalható. Mindinkább idegen elemek foglalják el helyünket, s a büszke magyar satnyul testben és szellemben; anyagilag bukik, a munkatérrel hátrál; nem elég erős már, hogy a jelen küzdelmei közt megálljon.

És mi ennek az oka? A helytelen családi nevelés, mely munkára nem, — de fényezésre, dözszölésre szoktatja a gyermekeket.

Ott dözszöl a férfi míg pénze elég; Itt cifra az asszony és — semmi egyéb!

Szülők! tápláljátok a magyar szellemet a családban, hogy nemzeti életünk fölvirulhasson! Hagyjatok le a fényezésről, hogy egykor gyermekeitek egyszerűek legyenek kívül, — s fényesek belülről. A nemes lélek, az erény, a munka adjon majd nekik fényt; s nem mint szülőknek: anyagi, erkölcsi bukással fényes, gyémántos ékszerek! És hogy érhetjük ezt el? Ha példát ad az anya leányának a munkában és egyszerűségben; ha ott keresi boldogságát a családi körben, mely egy földi menny, s nem léha uracsok, kurta eszű udvarlók társaságában; ha igyekszik megismerni a gyermeki lelket, mely alakítható tetszés szerint, de elrontható egy véletlenül kiejtett szó, egyetlen meggondolatlan tett által. A leány gyermek fogékonysága rendkívül érzékeny, belvilága nagyon kényes.

Minden meglátszik rajta s fájdalom! — mint minden finom alkotáson: leghamarabb a folt! Épen azért úgy kell arra ügyelni, hogy előtte semmi olyan ne történjék, mely jövő életére nézve káros hatással legyen. Nagyok társaságában ne tűrjétek meg; mert ti nem úgy beszéltek mint a hogy a gyermekek gondolkodnak. Nem egy leánykát ismerek, ki folytonosan ott fületlenkedett a nagyok társaságában és ezzel hiába beszélsz hozzá illő gyermeki dolgokról. Szereti a beszéd menetét azonnal a divatra átvinni, s kezdi bírálgatni a nagyok tetteit, öltözetét s ez idő alatt mindegyre igazgatja másliit, simogatja szemöldökét s haját. Előhozza a „Bazár“-t, melyben szemléltetve vannak a divat hó-

bortjai, s onnan megmutatja, hogy a mama melyik öltözetet fogja megkészíttetni magának; ahoz milyen kalapot szeret, milyen fél cipőt visel, milyen harisnya kötöt és ékszereket hord? Azután, hogy ő mit fog magára fölvenni a közelgő ünnepen. Valóságos kis divathölgy! S ebből azt hiszitek valaha egyszerű munkásnő lesz? Soha sem! Hanem lesz belőle egy piperkőc, divatmajom, ki elpazarolná a Darius kincsét — ha volna; s elkekeríti a leggyöngébb, legkönnyelműbb férjet is — ha lesz!

S mind ennek ki az oka? Az anya, ki nem tudja azt, hogy az elhullatott hamis beszéd től rozsdát kap a gyermeki lélek. Ott tartja mindig a nagyok társaságában, hol bizony nem igen hall egyebet, mint ilyeneket s még ilyenebbeket!

Gondolkozatok anyák, mert kezetekben van a jövő nemzedék sorsa; tőletek függ, milyenek lesznek unokáitok!

Ime a fényezés a családi neveléssel szemben. Láttuk, hogy erkölcsi bukásunk részben a fényezésnek tulajdonítható; mert fényező, piperkőc nő ritkán bír a jó család anya erényeivel; láttuk, hogy anyagi bukásunk a gondatlan fényezésnek tulajdonítható, mert egy fényező nő soha sem takarékos; láttuk mily hatással van a családi nevelésre, a gyermek jövőjére nézve a jelen pazar, izléstelen fényzése. Végül lássunk egy kis történetet, melylyel állításaimat támogatom, s jelen cikket befejezem.

Boér Miklós.

IRODALOM.

„Iskolai emlékkönyv.“ Szerkesztette Dolinay Gyula. 17 képpel. Budapest, 1879. Ára?

A költészettan elemei és a magyar nemzeti irodalom-történet vázlata. Példákkal és irodalom-történeti szemelvényekkel. Tanítóképző intézetek, polgári iskolák és nevelői intézetek számára és magán használatra összeállította Kattinszky Géza. Ára 1 frt 20 kr. Kassa, 1878.

„Magyar Lexikon,“ szerkeszti Somogyi Ede, kiadja Rautmann Fr. — E nagybecsű vállalatból ujabbán a 27. 28. és 29-ik füzet is megjelent s tartalma „Berthet“ szóig terjed. Mellékletei: a) Népviseletek: magyar parasztok, felvidéki tótok; Svéd mátkapár; tiroliak. b) A csibe fejlődése a kikelésig. Minden füzet külön is kapható s egy füzetnek ára 30 kr.

„Eötvös-émlék“ B. Eötvös József arcképével. Elhunyt jelesünk emlékszoarának leleplezése alkalmából kiadta az Eötvös-alap központi gyűjtő-bizottsága. Ára 30 kr. Tisztaj övedelme az árvízkarosult tanítók és az Eötvös-alap javára fordíttatik. Tartalma: 1. Bárá Eötvös József emlékezete (költemény) 2. Emlékbeszéd bárá Eötvös József fölött Gyulai Páltól. 3. B. Eötvös J. közokt. miniszterisége 1867—1870. Irta Molnár Aladár. 4. Az Eötvös-alap bizottságának jelentése III-ik egyetemes tanítógyűlésen. 5. B. Eötvös miniszternek az országgyűlés elé terjesztett 1870-ik évi jelentéséből. 6. Mayer Miksa „Eötvös tanulmányaiából.“ 7. Felhívás Magyarország néptanítóihoz az Eötvös-alap támogatása érdekében.

„Nemzeti könyvtár“, — Aigner e hazafias és áldozatokkal járó vállalatából a 19. 20 és 21-ik füzet hagyta

el a sajtót. Tartalmuk: Zrinyi Miklós: Sziget veszedelme 1.; Kármán József művei 3.; Vitkovics Mihály művei 1. E pártolásra méltó vállalat egyes füzeteinek ára 30 kr.

„Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái.“ Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu III. füzet, ára 50 kr. A fordító saját kiadása; lakása Budapest, V. ker. fűt 12. sz. — Szomorúan értesülünk a fordító szavaiból, hogy Magyarországnak 35,000-re menő tanfériai-ból Pestalozzi magyar kiadására mindeddig összesen 500-an irtak alá és ezek közül is vannak sokan, kik a megrendeléssel járó kötelezettségeiknek egy vagy más módon nem akarnak eleget tenni. Lebangoló jelek különösen ha meggondoljuk, hogy ilyen tapasztalati adatokkal minden tanügyi vállalat szolgálhat. — Ajánljuk Zsengeri vállalatát legalább a módosabb pályatársaink figyelmébe, hisz Pestalozzi munkái igényt tartanak erre.

„Az agyvelő és a szellem.“ Az élettani lélektanok vázlatára gondolkodó közönség számára. Irta Dr. Piderit Tivadar. Fordította Horváth József, aradi néptanító. Ára 60 kr. A tiszta jövedelem a szegedi vízkárosult néptanítók felségelésére fordítottatik. Arad, 1879.

VEGYESEK.

Lapunk jövő száma szeptember 1-én jelenik meg. Kérjük a lapdíj hátrálékok haladéktalan beklüdesét.

— Két szép ünnepélynek voltunk tanúi a napokban: a helybeli állami tanító- és tanítónőképződe önképzőkörre tartotta zárünnepélyét népes közönség jelenlétében. A tanítónőképződe zárünnepélye e hó 8-án, a tanítónőképződe e hó 12-én tartatott meg s a közönség ez alkalommal is azon örvendetes meggyőződéssel távozott, hogy míg a vezetők a bőles tapintat és szakértelem teljességében semmi kívánni valót nem hagynak fenn, addig az ifjúság is odaadó buzgalommal munkálkodik s példaadó szorgalommal készül terhes de szép pályájához. A mi a tanítónőképződet illeti: ennek élén Paal Ferencz áll, az országszerte esmert szakférfiu; mellette tevékeny részt vettek az önképzőkör vezetésében Fazakas József és Boér Gergely tanárok. — A változatos programból kiváló tetszést aratott egy ima Glucktól: előadva a képezdeiek dalkör által; orgonán kísérté Mántó C., egy hegedű-duett Dancától, melyet 1-ső és 2-ik hegedűn, violán cellán és zongorán előadott 40 növendék; a Rákóczy-induló, melyet játsztak hegedűn; Czuczka, Dabóczy, Vajda, Harrach, — zongorán, Pap és Bocz J. növendékek stb. — De nem kisebb elismeréssel kell szólunk a tanítónőképződe köréről is. Az intézet és önképzőkör vezetése Kozma József és neje Gosztessy Etelka kezében van, mindketten köztisztviselőben álló szakértő tanárok, növendékeiknek példás szorgalma pedig semmi kívánni valót sem hagy fenn. Ki is fejezte mind a vezetők, mind a növendékek iránt a megérdemelt elismerést a nagy számu közönség, midőn a változatos műsor minden egyes száma elexequalása után zajos tapsban tört ki. A feltünő szabalossággal előadott darabok közül kiváló tetszést aratott Wagner nászkarja, énekelte a III-ik osztály; Romance, a „Granadai éji tanyá“ból, női karral énekelte Weinberger Fanni; Ábránd népdalok felett, zongorázta Mixich Blanka — s a szavalók közül különösen Greil Erzi és Vájsz Ida, — Végül Kozma Józsefné kihirdette az ideai pályázatok eredményét.

— Az egri „Népiskolai Tanügy“ ö szentsége roppan ujon-gásban van, nagy örömmel népet. Eljőve pedig az örömmek e napja az urban azért, mert a „Család és Iskola“ egyik száma azon tértelt fejtegeti, hogy: „az iskola nem lehet iparműhely!“ S minthogy lapunk említett cikkét a tanügyi lapok nagyobb része helyeselte, e körülményt a „liberalis“ tanügyi lapok kijozanodása symptomájának nevezi. — Sajnáljuk, de egy rövidke megjegyzéssel le kell hűtsük t. herzenkedő kollegánknak lázas örömet. A kérdéses cikk ugyan is a népiskolai munkatársnak nem feltétlen elvetése mellett emel szót, hanem csak azt támadja meg, hogy a népiskolai munkatársat nem lehet ipari célok érdekében kizsákmányolni s nem lehet a kézimunkatársat is a néptanítókra erőszakolni. Ily elvi álláspont mellett nincs szükségünk kijozanodásra, de igen is önknek, kik ugyanazon cikkben a női munkák iskolai tanításáról szólva, nem restellik ilyen badarságokat papírra tenni: „a modern iskola tönkre teszi a ker.családokat, kirabolván a kényszer által a gyer-

meket a szülők karjai közül, hogy a maga céljaira torturálja, oktattván őt még a kézi munkákra is.“

— A III-ik egyetemes gyűlés végrehajtó bizottsága június 1-én ülést tartott, melynek főtárgyát a szövetség ügye képezte. Ez ügyet illetőleg ismét gyönyörűséges dolgokat olvasunk a „Néptanodá“ból, hol az egész gyűlés részletesen közölve van. Igy méltán visszatetszést szülhet a szövetség ügyére véleményt mondott t. egyesületekben magának a bizottság elnökének azon magatartása, mely szerint a szövetség ügyében beérkezett véleményeket nem óhajtja a bizottság által tárgyaltatni, mert ezek többnyire lényegtelen módosításokat ajánlanak, s csak is a budai tanító-egylet javaslata áll elvi ellentétben a végr. biz. javaslatával. E nyilatkozatra röviden ez uttal csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy 1-ör, ily nyilatkozat nem volt loyális a tanító-egyesületekkel szemben épen azon bizottság elnökétől, mely bizottság szőlította fel őket nyilatkozatra; és 2-or, alig hisszük, hogy az elnök úr átolvasni méltoztatott volna a kolozsmegyei tanítótestület felküldött véleményét, — nó de mi már a központnak minket ilyen észrevenni nem akarásával rég ismeretesek vagyunk sabban megis nyugodtunk. Ebben a fitymált feliratunkban mi is azon alapon állunk, mint a budai t. e., illetőleg ők is azon állanak mint mi, mert mi nyilatkozunk ő előttök és nem megfordítva. A budaiakkal közös nézetünk pedig az, hogy: ne terjessze fel a végrehajtó bizottság az alapszabályokat előbb a kormányhoz, míg az erre illetékes egyletek képviselői egy, a szüniidőben megtartandó alakuló gyűlésen ezeket meg nem vitatták és elnem fogadták. A dolgoknak ezen egyetlen méltányos és igazságos megoldását cőtöz javaslatot a v. biz. dicsőségesen leszavazta s határozatba ment, hogy az alapszabályok az egyletek beküldött véleményének (?) figyelembe vételével (logikátlan szemfényvesztés!) módosításnak s június végeig minden bizonytal terjesztessenek fel a kormányhoz megerősítés végett. Továbbá az elnökség utasított, hogy a hazai tanító-egyesületekhez felhívást intézen, s hívja fel, hogy ezek a szövetség alakuló gyűlésén, mely valószínűleg szt. István napjára fog egybehivatni a fővárosba, magukat képviseltessek s megválasztott képviselőjük névjegyzékét legkésőbb július 15-ig u. v. biz. titkárához, Lakits Vendelhez küldjék. Eddig a szövetségre nézve 22 egylet küldte be nyilatkozatát. — A szövetségnek ilyen-tén elintézése után az „Eötvös-alap“ ügyének tárgyalása következett. Az alap 3477 frt 13 kr. felett rendelkezik, melyből 1650 frt segélyezés ez alkalommal a következőknek itéltetett: Az egyetemi 3 ösztöndíj Barabás Samunak (200), Csopei László és Kocsis Gábornak (à 150). A közép iskola felsőbb osztályaiba és a képezdebe járók közül 100 frtos ösztöndíjat kapnak: Boga Károly, Scherer Gyula, Juhász Gusztáv, Marikovszky Aranka, Blaho Emil, Antal Dénes, Tillmann István és Neumann Lipot. 100 frtos segélyben részesülnek Komjáthy Györgyné, Maurer Józsefné, Schmidt Ödönné 50 frtos segélyt kapnak Cserner Gyula és Soha Árpádné. — Végre Weisz B. F. az iskolai takarékpénztárnak e fardadhatatlan bajnoka bejelentette, hogy Magyarországon 120 tanító hozta be az iskolai takarékpénztárt. Felkéri a végrehajtó bizottságot, hogy 60 aranyat (W. B. F. gyűjtötte, kit az Isten sokáig éltesse!) sorsolás után osszon ki 6 tanító közt kik takarékpénztárt kezelnek. A bizottság hosszú kézmósás, kétszeri megszavaztatás után elfogadta azon kijelentéssel, hogy ez ne tekintessék ugy, mintha az isk. takarékpénztárakat már pártolná.

— E számunkhoz van mellékelve a Franklin társulat iskolai könyvjegyzéke. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.